

Nora Kreft

CE ESTE DRAGOSTEA,
SOCRATE?

traducere din limba germană de
MIHAI MOROIU

BIBLIOGRAFIE REFERITOARE LA IRIS MURDOCH DESPRE IUBIRE

Milligan, Tony, 2013: „Love in dark times: Iris Murdoch on openness and the void”, în *Religious Studies*, vol. 50/1

Setiya, Kieran, 2013: „Murdoch on the Sovereignty of Good”, în *Philosophers Imprint*, 13

BIBLIOGRAFIE REFERITOARE LA „LOVE PILLS”

Earp, Brian D., 2019: „Love Enhancement Technology”, în C. Grau & A. Smuts (ed.), *Oxford Handbook on the Philosophy of Love*, Oxford: Oxford University Press

BIBLIOGRAFIE REFERITOARE LA IUBIRE, CAPITALISM ȘI DATING APPS

Illouz, Eva, 2012: *Warum Liebe weh tut*, Berlin: Suhrkamp

Illouz, Eva, 2018: *Warum Liebe endet*, Berlin: Suhrkamp

WITH LOVE,
BAROQUE

CUPRINS

Cuvânt-înainte	7
Comeseniile banchetului filozofic	12
1. O dezbatere despre iubire: bun venit la Königsberg... ..	19
2. Ce legătură are iubirea cu înțelepciunea	27
3. Ființa iubită este de neînlocuit	51
4. Iubire și plăcere	75
5. Poți iubi o mașinărie?	91
6. Iubirea pune limite autonomiei noastre?	115
7. Există un drept la iubire?	135
8. Arta iubirii	153
9. Dating apps – iubire în ofertă specială?	169
10. All You Need Is Love	185
Mulțumiri	192
Bibliografie	194

COMESENII BANCHETULUI FILOZOFIC

SOCRATE

Socrate venea din Atena. S-a născut în 469 î. Hr. și și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în piețele orașului, unde îi atrăgea pe trecători în discuții filozofice. Îl preocupă mai ales cum trebuie să trăiești. După părerea lui, o viață în care nu îți pui întrebări fundamentale nu merită trăită. Și considera că este important să spună apăsător, de fapt, el nu știe nimic. Și pentru că își dădea seama de neștiința lui, se pare că oracolul din Delfi l-ar fi numit cel mai mare înțelept al lumii. A fost condamnat la moarte în anul 399, sub acuzația că i-ar fi batjocorit pe zei și i-ar fi pervertit pe tineri. Pe soția lui o chema Xantipa și au avut împreună mulți copii.

Cel mai cunoscut elev al lui Socrate a fost Platon, care după evenimentele din 399 a început să scrie dialoguri filozofice, în care Socrate apare în rolul principal. Trei dintre aceste dialoguri se ocupă în mod special de iubire:

Lysis, unul dintre primele dialoguri, în care Socrate discută cu doi tineri despre prietenie și despre relația cu părinții lor; *Banchetul*, care se desfășoară la poetul Agathon, unde o serie de intelectuali cunoscuți țin discursuri despre Eros, zeul iubirii; și *Phaidros*, în care Socrate discută cu frumosul tânăr care dă titlul dialogului pe marginea întrebării dacă iubirea este bună sau nu pentru un îndrăgostit. O idee care revine mereu este aceea că dorința de înțelepciune se întemeiază pe dragostea pentru cei din jur.

AUGUSTIN

Augustin s-a născut în anul 354 d. Hr. la Tagaste, în Algeria de astăzi. *Confesiunile* sale – o rugăciune lungă și o autobiografie – sunt gândite în două părți. În prima vorbește despre viața sa agitată de intelectual și despre suferințele la care l-a supus filozofia până la convertirea sa la creștinism, în anul 386. În partea a doua apar întrebările filozofice: ce este timpul? Cum mă pot cunoaște pe mine, cum îl pot cunoaște pe Dumnezeu și care este legătura dintre aceste adevăruri? Din 396 până la sfârșitul vieții, în 430, a fost episcop de Hipona. Amorul este o temă recurentă și centrală în multe dintre operele sale: el cercetează în ce fel Dumnezeu este iubire, ce înseamnă să îl iubești pe Domnul și pe aproapele tău și raportul dintre iubire, prietenie și erotism. O formulă celebră a lui Augustin este: *Iubește și fă ce vrei!* Înainte de convertire, a trăit mulți ani alături de o femeie pe care a iubit-o foarte mult și împreună au avut un fiu.

IMMANUEL KANT

Immanuel Kant s-a născut în 1724 la Königsberg, a murit în 1804 la Königsberg, iar între timp practic nu a plecat niciodată din Königsberg. Cele trei critici ale sale – *Critica rațiunii pure*, *Critica rațiunii practice* și *Critica puterii de judecată* – se numără printre cele mai importante opere din istoria filozofiei, fiind un fel de „cotitură coperniciană” în filozofie. Despre iubire a scris uimitor de puțin, poate din cauză că i se părea dubioasă din punct de vedere moral. El consideră în unele scrieri că dragostea exclusivă din relațiile erotice e ceva pur „patologic” și o trece în rândul înclinațiilor ce nu pot intra în categoria motivațiilor unei purtări morale. În scrierile sale târzii pare deodată să vadă altfel, pozitiv, statutul moral al iubirii și este interesant să ne întrebăm dacă și-a schimbat părerea. Nu a fost căsătorit și nu a avut copii, dar îi făcea deseori plăcere să-și invite prietenii la un pahar de vin.

SØREN KIERKEGAARD

Søren Kierkegaard s-a născut în 1813, la Copenhaga. Multe dintre operele sale filozofice sunt pătrunse de literatură: personaje fictive țin monologuri interioare, explică, se frământă și scriu scrisori. Dar singura lui lucrare care se ocupă exclusiv de iubire – *Faptele iubirii* –, este scrisă în nume propriu și fără acea distanțare literară. Tratează legătura dintre iubirea creștină, veșnicie și puterea transformatoare a iubirii. Dar este în același timp și o critică la

adresa căsniciei burgheze și în general a relațiilor exclusiv erotice care, în nebunia lor, sunt adesea introvertite, iar din această cauză iubirea nu poate prinde aripi cu adevărat. Nu este exclus ca tocmai asemenea gânduri, printre altele, să-l fi împins pe Kierkegaard la ruperea logodnei cu Regine Olsen, spre suferința profundă a amândurora. După Regine nu a mai avut niciodată o altă relație. A murit prea devreme, în 1855, în urma unei hemoragii cerebrale.

SIGMUND FREUD

Sigmund Freud s-a născut în 1856 la Freiberg, actualmente în Cehia, iar mai târziu a trăit la Viena. A fost neurolog și întemeietor al psihanalizei, metodă de vindecare a suferințelor psihice prin care sunt scoase la lumină dorințe și gânduri neștiute, care în acest fel își pierd puterea. Lui îi este atribuită introducerea unor concepte psihologice centrale, „inconștient”, „proiecție”, „refulare” și „sublimare”. În cele trei tratate de teorie sexuală își exprimă părerea că libidoul reprezintă explicația esențială a comportamentului uman. În lucrarea lui târzie, *Dincolo de principiul plăcerii*, libidoul nu mai este doar apetit pur de plăcere, ci o pulsione spre viață, evoluție, înțelegere – pe care acum o numește *eros*. Pe lângă *eros* mai există însă o pornire asemănător de puternică, pornire care urmărește încremenirea, și anume pulsionea de moarte. În 1938, Freud și familia sa s-au refugiat din calea naziștilor de la Viena la Londra, unde el a murit după doar un an. A avut împreună cu

soția sa, Martha Bernays, șase copii, iar de fiica sa Anna a fost legat de o profundă prietenie.

MAX SCHELER

Max Scheler s-a născut în 1874, la München, iar mai târziu a fost profesor de filozofie și sociologie la Köln. În lucrările sale *Die materiale Wertethik (Etica materială a valorilor)* și *Wesen und Formen der Sympathie (Esența și formele simpatiei)* susține părerea că există valori obiective pe care le putem recunoaște cu ajutorul emoțiilor. Dar iubirea nu înseamnă pur și simplu recunoașterea unei valori în persoana iubită. Mai mult de atât, el o caracterizează drept o mutație spre o valoare mai înaltă a persoanei iubite, care îi este predeterminată, dar încă nu a devenit actuală. Amorul contribuie la actualizarea acelei valori. În general, consideră iubirea și ura drept rațiuni fundamentale ale acțiunii omenești. În ce-l privește, a avut un fiu și s-a căsătorit de câteva ori, fiind criticat din acest motiv de Biserica Catolică, lucru care l-a făcut să se îndepărteze din nou de ea. În 1916 s-a convertit de la iudaism la catolicism. În 1928 a murit, foarte tânăr, la Frankfurt.

SIMONE DE BEAUVOIR

Simone de Beauvoir s-a născut în 1908, la Paris. A absolvit strălucit studiile la Sorbonne și École Normale, apoi a fost profesoară, scriitoare și filozoafă existențialistă. În opera ei *Al doilea sex* vorbește, printre altele, despre

primejdia care o reprezintă pentru femeie iubirea în condiții patriarhale. Deoarece în condițiile patriarhatului femeia nu-și poate exprima creativitatea, vede de multe ori în amor o alternativă la frustrările sale: se agață de un bărbat care trăiește și gândește liber în locul ei, în vreme ce ea îi permite să îi scrie propria ei istorie. De aceea este probabil mai bine pentru femei să nu alimenteze relații convenționale, ci, împotriva tuturor obstacolelor, să-și afirme propria independență. Din acest motiv, De Beauvoir nu s-a căsătorit, ci a avut o relație deschisă cu partenerul ei de viață, Jean-Paul Sartre. A murit în 1986, fiind înmormântată alături de el.

IRIS MURDOCH

Iris Murdoch s-a născut în 1919 la Dublin. A predat filozofie la Oxford alături de Elizabeth Anscombe și Philippa Foot. Spre deosebire de ele, nu a scris doar lucrări teoretice, ci s-a făcut cunoscută în primul rând prin romane. Pentru ea iubirea reprezintă un important subiect filozofic și literar: dragostea ne ridică de pe ochi vălul care acoperă „eul nostru gras și neîndurător“ și ne împiedică să-i vedem bine pe cei din jur. Iubirea înseamnă să vezi în adevărata lumină ființa aleasă, să te ridici la înălțimea ei. Acest așa-numit *unselfing* al ei poate fi exersat, spre exemplu, prin cufundarea într-o operă de artă. Iris Murdoch a fost căsătorită cu John Bayley care, după dispariția ei din 1999, a scris o elegie despre ultimii ani, care a fost ecranizată. A avut cu el o relație deschisă, și a iubit mult, cu pasiune, și femei, și bărbați.

1

O DEZBATERE DESPRE IUBIRE:

BUN VENIT LA KÖNIGSBERG

„De ce vrei să vorbești despre iubire? După atâta vreme, dragul meu prieten...”, se gândea Iris, de una singură. Privirile ei au alunecat în treacăt peste cărțile din raftul de lângă pat, împăturind meditativ prosopul lăsat de Immanuel lângă lavoar. Prin fereastra cu fronton se vedeau grădinile din jur cu ramurile goașe ale copacilor trosnind în vânt și un desiş sălbatic, fericit adăpost pentru șoareci și arici, plin de păsări mici înfoiate și zgribulite.

Deodată, de jos s-a auzit un glas răsunător, bucuros de oaspeți. Iris s-a grăbit să iasă din cameră și, aplecată peste balustradă, l-a văzut pe Immanuel care le lua paltoanele celor ce abia sosiseră. „Mă bucur că ați găsit calea spre mine!”, le-a spus el, iar un domn în costum elegant, cu ochelari cu ramă metalică, i-a atras atenția, amuzat: „Dacă nu venim noi la tine, nici nu ar putea fi vorba să ne mai întâlnim.” Immanuel a zâmbit puțin încurcat, ca și cum ar fi vrut să îi răspundă, dar imediat a preferat să le arate calea spre etaj. Domnul în costum ajuta un alt oaspete, care șchiopăta și urca scările cu greu.

În spatele lor a mai apărut șovăitor încă un bărbat masiv, cu fruntea umezită, în ciuda frigului de afară,